

ВВС и България по времето на ВОВ

1. Радиоизлъчването у нас между двете войни

Първите опити за радиоизлъчване в България започват през 1927 г. със създаването на първото радиотехническо сдружение с председател инж. Георги М. Георгиев. По това време започват да се дебатира и проблемите на радиото в парламентарната зала на Народното събрание. Във връзка с тези дебати и със започналите публикации във вестниците на материали за радиото и новини за събиранията на хора, които слушат излъчваните от чужбина радиопрограми, на 20 май 1927 г. министърът на железниците пощите и телеграфите г-н Кимон Георгиев внася в Народното събрание законопроект за радиото. На 6 април 1927 г. е приет Законът за радиото, който се състои от девет члена.

За нуждите от радиопрограми в България пръв заговорва инж. Димитър Бунев, който е издател на вестник "Радиолюбител" през 1927 г. През ноември 1929 г. е приет Правилникът за прилагане на Закона за радиото. На 1 август 1929 г. влиза в редовна експлоатация новопостроената радиостанция край гара София и радиоприемателната радиостанция край село Кумарица Софийско. Но те обслужват безжичните телеграфи на пощите и БТА. В този период България няма голяма гражданска радиоразпръсквателна станция, няма национален предавател. Налице е маломощният предавател на Георги Вълков от Първа инженерна работилница до Руския паметник в София.

Малко –по –късно се започват излъчвания и на чужд език, които поставят началото на международното сътрудничество в областта на радиожурналистиката.

В официалния отчет на Радио София за 1939 година се отбелязва: "Предаванията за чужбина бяха въведени през 1936 година само на Есперанто, а след 1 май 1937 година системно, пет пъти седмично, на френски, на немски, на английски и на италиански. През пролетта на 1938 година тези предавания бяха доразвити с още една форма, обявена под наслов "Специални предавания за определени евро-страни". Особеното при тези програми е в предварителната им разгласа, която радиото прави в страните, за които е определена емисията. Тази разгласа става чрез легациите, стопанските

представители, чужди радиостанции и чрез вестниците, за да се привлече отрано вниманието на чуждите слушатели”.

На 16 февруари 1936 година - неделя, цялата национална утринна програма на Радио София, която се излъчва за страната се предава и на къси вълни и се чува в цяла Европа, в Северна Африка, Северна Америка. Списанието “Ново Радио София” публикува извадки от писма на слушатели, които случайно са чули пробното излъчване и с ласкави отзиви пишат за тази късовълнова емисия. През целия април на 1936 година в неделя се излъчва на къси вълни цялата национална програма на Радио София, в понеделник - само по обед, вторник - обед и вечер, сряда - обед, четвъртък - обед и вечер и събота - само по обед. На 19 септември 1936 година главният директор на Министерството на железниците, пощите, телеграфите и телефоните дава парично възнаграждение на авторите на късовълновия предавател, който прави България известна в чужбина.

2. Разширение на обхвата на радиоизлъчванията.

На 3 октомври 1937 година се открива радиопредавателят край село Вакарел, Софийско. Антената на този предавател е техническо чудо за времето си. Построена е от германското дружество “Телефункен”. Не е засегната от нито едно природно бедствие - земетръс или ураган. През Втората световна война е оцеляла от бомбени разрушения, защото е служила за ориентир на англо-американските летци при полетите им над България към Румъния. Началото на излъчванията от предавателя на Вакарел в Европа започват ясно да се чуват емисиите на чужди езици на Радио София и се поставя техническото начало на сътрудничеството в радиожурналистиката у нас.

На къси вълни се излъчва и предаване, обявено като “Предавател ”Български новини”. То е организирано от Дирекцията на печата - осведомително отделение, и съдържа вътрешни и външни новини. Излъчва се на български език и е предназначено за нашите сънародници в чужбина. Тези специални предавания започват да се излъчват през юли 1944 година.

3. BBC в България

На български Би Би Си започва да излъчва на 7 февруари 1940 година.

Първата фаза от живота на радиото у нас е да предава новините, свързани с конфликтите в Европа. През Втората световна война радиото е използвано и като хуманитарен инструмент.

Медиата получава финансиране директно от Лондон. Всяка година представя проекто-бюджет, който се обсъжда от компетентните институции. Ако бюджетът бъде одобрен, радиото получава исканото финансиране на редовни вноски през цялата година.

Малко след началото на войната, радиото започва да отразява и коментари по отношение на позицията на България и Великобритания във войната.

България е типичен пример за страна, чиято история през тази война е сложна и нееднозначна. Тя влиза в Тристранния пакт на 1 март 1941 г., когато нацистка Германия е вече реалната сила в този регион. Освен това иска да върне историческите си територии в Македония и Беломорска Тракия. Но като немски съюзник тя праща войски само в тези територии, както и в няколко окръга от окупирана Сърбия. И нито един войник в помощ на Райха по фронтовете. Дори не къса дипломатическите си отношения с Москва.

Всичко това е отразено в емисиите на радиото в началото на излъчването му у нас.

Малко по-късно, България обявява "символична" война на САЩ и Англия, които бомбардират съвсем несимволично София.

През 1943 г, когато се подготвя депортация на българските евреи, политици с различна ориентация се обявяват в тяхна защита. BBC коментира защитата на евреите, а също така и намесата на българската православна църква, интелектуалците, съсловните организации.

Въпреки безспорната активност на антинацистки настроената българска общественост, радиото третира страната ни като немски съюзник, особено след започване на бомбардировките над София.

Основните теми, които се коментират през ББС естествено е развитието на военните действия по фронтовете, както и позицията на България и отношенията ѝ с Великите сили.

На 25 март 1941 г. се случи онова, което България желаше, а именно правителството на Цветкович присъедини Югославия към Тристранния пакт се казва в поредната емисия на радиото. Но два дни по-късно на 27 март ген. Симович извърши преврат в западната съседка на България, което се съобщава подробно от емисията. Хитлер предприема мълниеносни мерки. Още на 27 вечерта той подписва директива 25 за ликвидирането на Югославия.

С териториални отстъпки във военната акция трябва да се привлекат България и Унгария, според коментаторите. Същия ден българският пълномощен министър в Берлин Драганов е извикан на разговор с Хитлер и Рибентроп. Там му се заявява, че новото положение открива въпроса за Македония. На 6 април Вермахта паралелно настъпва на югославска и гръцка територия и за броени дни се справя с техните армии. Действията са подробно отразени от радиожурналистите.

Армиите на двете съседки на България не бяха търпели военни ограничения след Първата световна война и въпреки това бяха смазани бързо и безкомпромисно от германската военна машина, се казва от коментаторите.

На 19 април Германия дава зелена светлина на София и българската армия започва да навлиза в новоосвободените земи. Беломорската област е дадена на България като компенсация за влизането на страната в Тристранния пакт, а въпросът за Вардарска Македония се разреши внезапно посредством най-вече сръбската политика.

Германия нямаше намерение да задоволи България за сметка на Югославия, но след

като последната изневери на Тристранния пакт, Берлин реши сурово да накаже западната българска съседка се коментира в една от емисиите. В Македония започват безкрайните търкания с италианците, които искаха все повече и повече да откъснат от територията на Македония и да я присъединят към тази на Албания. На 22 юни Хитлер прави груба грешка, като напада СССР, се коментира в една от емисиите. За бързото напредване на Вермахта и неподготвеността на Червената армия се обвинява Сталин, който решавал еднолично всички важни държавни и военни въпроси. Германия смята, че войната срещу СССР ще приключи бързо. Но немските сметки излизат грешни. Блицкрига се проваля и в началото на декември непобедимият Вермахт търпи поражение при Москва.

Рано сутринта на 7 декември 1941 г. японските военновъздушни сили атакуваха американската военна база Пърл Харбър, като това подробно се отразява в емисиите. На 8 декември САЩ обявява война на Япония. След това се присъединява и Англия. На 11 декември Германия обвинява САЩ, че е нарушила своя неутралитет и по този начин е създадено положение на война. Берлин получава подкрепата на Рим. След началото на войната със САЩ Германия изиска от страните, подписали Тристранния пакт да се включат на страната на Япония. На 12 декември българското правителство взема пагубното решение да обяви война на САЩ и Англия, като това е тема номер едно за емисията за деня.

Според управляващите това е една "символична война". На следния ден мнозинството в Народното събрание одобрява решението на правителството. В края на 1941 г. Германия иска от България да изпрати 3 дивизии да окупират Моравско и правителството се съгласява, като основната му мисъл е, че избягва по-големи задължения.

В Берлин не желаят окончателно да разрешат териториалните въпроси на България, защото за тях е по-удобно България да бъде в шах, за да може по-лесно да се подчинява на немските искания, се коментира в една от емисиите. Германия издава политическа карта на "Дунавското пространство", която се отнася за април 1942 г. Там териториите на Македония и Тракия, присъединени към България, са дадени само под българско административно управление, а границите са посочени като временни.

През април 1942 г. царят извършва правителствена реконструкция, се коментира в една от емисиите. От кабинета са извадени колебливият външен министър Ив. Попов, а другата съществена промяна е смяната на военния министър ген. Даскалов с ген. Михов. Външното министерство се поема от Филов, който запазва поста си на

министър-председател. Промяната идва след посещение на царя при Хитлер. Дали немците са инспиратори на правителствената рокада или не може да се каже еднозначно, а може и самият монарх да иска да представи промените като германско давление. България успява да спаси своите евреи, но трябва да се отбележи, че евреите са спасени само от старите предели на държавата, а от новоприсъединените земи еврейското население е подложено на изстребление. Може би най-важна роля в спасяването на евреите от старите предели изиграва мартенската акция от 1943 г. на подпредседателя на Парламента Димитър Пешев, който пише протестно писмо, което е подписано от 42 правителствени народни представители.

В края на януари и началото на февруари 1943 г. завършва грандиозната битка за Сталинград. Контранастъплението на съветските войски, започнало на 19 ноември 1942 г., довежда до обкръжаването на голяма немска войска, се коментира в една от емисиите. Успешната за Червената армия сталинградска операция довежда до пленяването на повече от 91,000 немци. Сталинградската битка фактически е преломът във войната. От този момент насетне Вермахта бавно, но сигурно започва да губи позиции и да отстъпва, което се отразява доста подобно в емисиите.

Българският министър-председател Б. Филев определя загубената битка като по-скоро психологическо поражение, без да му отдава особено военно значение. В края на 1942 г. и румънци, и унгарци започват да си мислят за сепаративен мир със съюзниците, те предлагат на Италия също да се включи в тази акция, но Мусолини отказва, а Чано, който е съпричастен към тази идея, е свален от поста външен министър заедно с останалите "пораженски" министри. На 10 юли започва дебаркирането на англо-американските войски на о. Сицилия, на 25 юли Виктор Емануил заменя Мусолини с Бадوليو. През септември се подписва безусловната капитулация на Италия. Хитлер решава да помогне на своя съюзник. Мусолини е освободен от германците и на 23 септември застава начело на създадената Италианска социална република, разположена на територията на северна и централна Италия.

Малко по –късно, след приключване на войната и завземането на властта от комунистическата партия, предаванията на радиостанцията за официално забранени. Започва излъчването на алтернативни предавания, което продължава и през периода на студената война, като радиостанцията служи за получаване на обективна и своевременна информация.

Източници:

